

Over de taal van Hellendoorn

De taal van Hellendoorn: Sallands

Op de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas is te zien dat Hellendoorn in het oranje gebied ligt. Dat is het gebied waar een variant van het Nedersaksisch wordt gesproken die Gelders-Overijssels genoemd wordt. Iets meer naar het oosten begint het gebied van het Twents-Graafschaps; dat is rood.

Deze kaart is gebaseerd op de oudere dialectkaart die Jo Daan in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

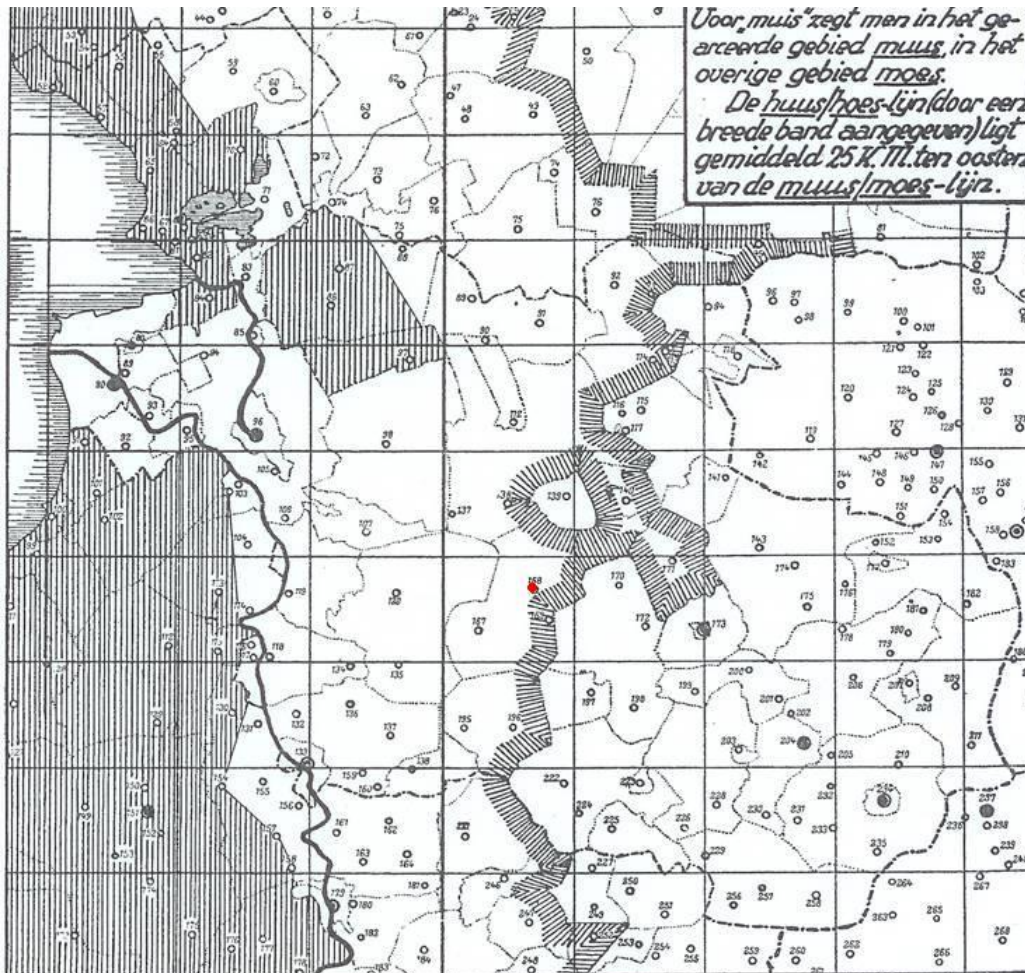

Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

Hellendoorn vlakbij de Twentse grens

Binnen Overijssel kan de grens tussen het oranje en het rode gebied beter worden aangeduid als de grens tussen het Sallands en het Twents. Jo Daan trok deze grens op basis van het verschil tussen *vuur* = Ned. vuur ten westen, en *veur* = Ned. vuur ten oosten. Zij baseerde zich hierbij op de grens die Bezoen in 1948 (in *Taal en volk van Twente*, p. 194 e.v.) heeft getrokken.

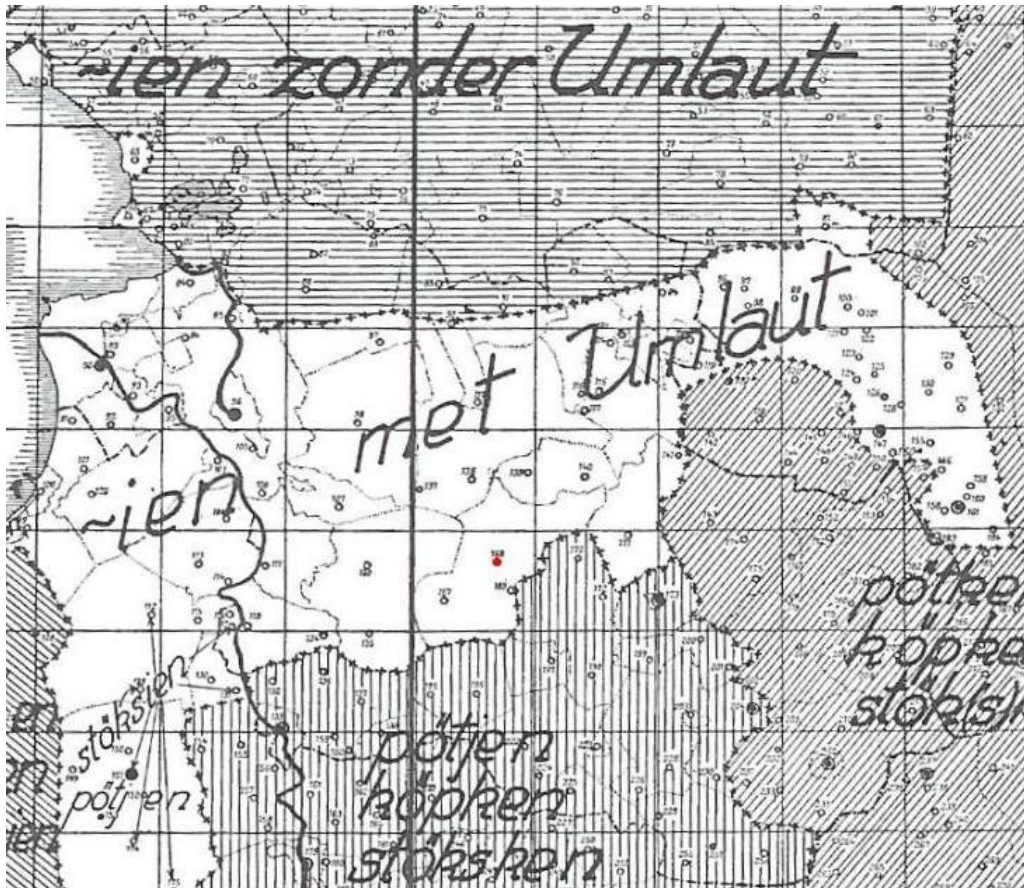
In de buurt van deze grens ligt ook de *huus-hoes*-grens; die loopt ongeveer van noord naar zuid dwars door de provincie (zie de kaart hieronder): *hoes* ten oosten (Twents), *huus* ten westen. De rode stip op de kaart is Hellendoorn.

Huus-hoes/ muus-moes-kaart van G.G. Kloeke. Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer, p. 840.

Daarnaast zijn er nog andere verschillen tussen de taal van bijvoorbeeld Wierden en Markelo enerzijds en Hellendoorn en Hardenberg anderzijds, bijv. de verkleinwoorden op *-ken*: *köpken* = kopje, *stök(s)ken* = stokje, die dus in het Twentse Wierden en Markelo wel gehoord worden, maar in het Sallandse Hellendoorn en Hardenberg niet.

G.G. Kloeke tekende in 1926 al onderstaand kaartje van de verkleinwoorduitgangen. Hellendoorn (rode stip) ligt in het witte gebied, waar *köppien* = kopje en *stökkien* etc. gezegd worden. Tegenwoordig horen we hier vooral verkleinwoorden op *-ie*, zonder *-n* dus.

"De verkleinwoorden". Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer, p. 825.

Uit de woordenlijst van het Helder

(Uit Nijen Twilhaar 2003, p. 115 e.v.)

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnestjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na Verder lezen/studeren)

1. Hee was alderbässens hellig in 'n kop.
2. Dissen dampol krig te weinig wäter.
3. D'r zit nen gelle guur in dissen boom.
4. Wat he-j toch te mosteren?
5. Bi-j nog zo poesterig in de hoed?

Verder lezen/studeren

Het Helder komt uitgebreid aan de orde in verschillende artikelen en boeken van de hand van Jan Nijen Twilhaar:

In de eerste plaats zijn dissertatie: *Generatieve fonologie en de studie van Oostnederlandse dialecten*. Amsterdam 1990.

Daarnaast, voor een breder publiek: *Taal in stad en land. Sallands, Twents en Achterhoeks*. Den Haag 2003. Hierin vooral aandacht voor de taal van Hellendoorn.

In het *Handboek Nedersaksische Taal- en letterkunde* (Assen, 2008) schreef hij het artikel "Oost-Overijssel" (p. 240-255), wat ook voornamelijk op het Hellendoorns is gebaseerd.

Verder is te noemen het dichtwerk van Johanna van Buren (1881-1962).

Haar *Verzamelde gedichten* zijn in 1981 uitgegeven door prof. dr. H. Entjes (Van der Loeff, Enschede), tegelijk met de dissertatie van Jan Bouwhuis over haar dichterschap: *Johanna F. van Buren. Dichterschap en dialect*. (zelfde uitgever).

De eerste kinderbijbel in het Nedersaksisch is geschreven in het dialect van Hellendoorn en is van de hand van Tineke van Buren: *de Keenderbiebel in de taal van thuis*, prachtig geïllustreerd door Henk Nijenhuis (IJsselacademie Kampen, 2008).

Reggesproake is het verenigingsblad van de Historische Kring Hellendoorn-Nijverdal. De vereniging heeft verschillende werkgroepen. De Werkgroep Dialect bestaat uit: Annie Dommerholt, Jan Lohuis, Gerrit Tijhof en Johan Alferink. Een uitgave van de werkgroep is: *Arfgoed : uitdrukking'n, sprekwoarn en sprekwiezen in de sproake van de Gemeente Heldern* (2001. 145 p.).

Oplossingen:

1. Hij was ontzettend boos.
2. Deze jeneverbes krijgt te weinig water.
3. Er zit een geelgors in deze boom.
4. Wat heb je toch te mopperen?
5. Ben je nog zo ziek?